

УДК 821.162.1.09:808.1

Ольга Рибальченко
ORCID: 0000-0001-6919-0509

КАТАСТРОФІЧНІ МОТИВИ У ВОЛИНСЬКІЙ ПОЛЬСЬКОМОВНІЙ ПОЕЗІЇ ПЕРІОДУ МІЖВОЄННОГО ДВАДЦЯТИЛІТТЯ

Анотація. У статті розглянуто літературні прояви катастрофізму на прикладі польськомовної поезії Волині, створеної в період Міжвоєнного двадцятиліття. Звернено увагу, з одного боку, на універсальні чинники, а з іншого боку – на політичні та внутрішньо-національні передумови розвитку цієї течії в літературі. Присвячено увагу катастрофічним мотивам у творах Вацлава Іванюка, Яна Спєвака, Юзефа Лободовського та інших представників поетичної групи “Волинь”, а також творчості представників інших літературних угруповань. Виявлено вплив Ю. Чеховича та Ч. Мілоша на апокаліптичні інтерпретації тогочасної дійсності. Зроблено висновок, що мотив малої батьківщини був ключовим у поетичному просторі українсько-польського пограниччя.

Ключові слова: пограниччя, катастрофізм, волинська поезія, мала батьківщина, Міжвоєнне двадцятиліття.

Інформація про автора: Рибальченко Ольга Юрївна, магістр, аспірантка кафедри полоністики і перекладу, факультет філології та журналістики, Волинський національний університет імені Лесі Українки.

Електронна адреса: rybalchenko.olha.1309@gmail.com

Olha Rybalchenko

CATASTROPHIC MOTIFS IN VOLYN POLISH-LANGUAGE POETRY OF THE INTERWAR TWENTY YEARS

Abstract. The article examines the literary manifestations of catastrophism on the example of Polish-language poetry of Volyn created during the interwar period. The attention is drawn, on the one hand, to universal factors, and on the

other hand, to the political and domestic preconditions for the development of this trend in literature. Attention is paid to the catastrophic motifs in the works of Waclaw Iwaniuk, Jan Śpiewak, Józef Łobodowski and other representatives of the poetry group "Volyn", as well as the works of representatives of other literary groups. The influence of J. Czechowicz and Cz. Miłosz on apocalyptic interpretations of the contemporary reality is revealed. It is concluded that the motif of a small homeland was a key one in the poetic space of the Ukrainian-Polish borderland.

The end of human life in the minds of the catastrophists was associated with the apocalyptic end of the world. Artists unanimously predicted the approach of a new world war. In addition, an immediate threat was approaching the Volyn lands from the eastern borders that separated the then the Commonwealth of Poland from the totalitarian Soviet regime.

We should also recall the fact that in the interwar period, the Great Famine was artificially provoked on Ukrainian lands that fell under communist influence, which was known to the inhabitants of Volyn, and thus the catastrophic motif of famine on a fertile land can be found in the works of representatives of catastrophism. The continuation of apocalyptic motifs in the works of Jan Śpiewak and Jozef Łobodowski, as well as in the works of some representatives of the Scamander group, was associated with a premonition of inevitable emigration from the territory of their small homeland. Therefore, the most frequent motif was a warning about the loss of their native land, which eventually manifested itself in the coming years and further deepened the poets' catastrophic visions.

Given that there were pessimistic and optimistic varieties of catastrophism, we can distinguish its pessimistic variant within the Volyn text. Particular attention should also be paid to the role of the landscape in the formation of catastrophic visions in Volyn poetry, which closely intertwined the features of the literary movements of authenticists and catastrophists.

Key words: borderland, catastrophism, Volyn poetry, small homeland, Interwar Twenty Years.

Information about author: Olha Rybalchenko, Master's degree, postgraduate student of the Department of Polonistics and Translation, Faculty of Philology and Journalism, Lesya Ukrainka Volyn National University.

E-mail: rybalchenko.olha.1309@gmail.com

Olga Rybalchenko

**MOTYWY KATASTROFICZNE W WOŁYŃSKIEJ POEZJI
POLSKOJĘZYCZNEJ OKRESU DWUDZESTOLECIA
MIĘDZYWOJENNEGO**

Abstrakt. W artykule zostały przeanalizowane literackie przejawy katastrofizmu na przykładzie polskojęzycznej poezji wołyńskiej powstałej w okresie międzywojennym. Zwrócono uwagę z jednej strony na czynniki uniwersalne, z drugiej zaś na polityczne i krajowe uwarunkowania rozwoju tego nurtu w literaturze. Zwrócono uwagę na motywy katastroficzne w twórczości Wacława Iwaniuka, Jana Śpiewaka, Józefa Łobodowskiego i innych przedstawicieli grupy poetyckiej “Wołyń”, a także w twórczości przedstawicieli innych grup literackich. Ujawnia się m.in. wpływ J. Czechowicza i Cz. Miłosza na apokaliptyczne interpretacje ówczesnej rzeczywistości. Stwierdzono, że motyw małej ojczyzny był kluczowy w przestrzeni poetyckiej pogranicza polsko-ukraińskiego.

Słowa kluczowe: pogranicze, katastrofizm, poezja wołyńska, mała ojczyzna, dwudziestolecie międzywojenne.

Nota o autorze: Olga Rybalchenko, magister, doktorantka Katedry Polonistyki i Przekładu, Wydział Filologii i Dziennikarstwa, Wołyński Uniwersytet Narodowy imienia Łesi Ukrainki.

E-mail: rybalchenko.olha.1309@gmail.com

Міжвоєнне двадцятиліття стало особливим періодом в житті та творчості польських поетів, зокрема і тих, які репрезентували українсько-польське пограниччя. Емоційне переживання воєнних дій, які залишились у минулому, та революційного перевороту, побудова відновленої польської вітчизни, яка проголосила незалежність від великих імперій, на культурному здобутку поколінь, які творили в неволі, передчуття нових політичних та економічних випробувань, які мали випасти на долю як цілого суспільства, нового молодого покоління, так і кожної особистості – це чинники, які сприяли розвитку катастрофізму в тогочасній польській літературі. До цього варто додати негативні наслідки утвердження тоталітарної радянської системи за найближчим

східним кордоном, звідки проникали не тільки найгірші віяння, а й посланці-пропагандисти, які прагнули затуманити голови місцевого населення на Волині, катастрофічному виміру польськомовної поезії якого присвячене наше дослідження.

Методологічну базу цієї проблематики розробили такі науковці: Е. Бальцежан [4], К. Вика [15], Є. Квятковський [11], Я. Кришак [10], А. Насіловська [12], Л. Оляндер [1], С. Яворський [9], З. Ястшембський [8] та ін. Попри ці дослідження загального характеру, катастрофізм волинської поезії досі не був систематизований, хоча й почасти були проаналізовані твори деяких письменників під цим кутом зору.

Своє дослідження катастрофічних мотивів ми базуємо на твердженні К. Вики про песимістичні настрої «поезії польської провінції», які знаходимо у Ю. Чеховича – представника люблінської поетичної школи, Ч. Мілоша із вільнюських «Жагарів» та інших тогочасних майстрів поетичного слова [15, с. 102].

Предметом нашого дослідження стали передусім вірші представників поетичної групи «Волинь», а саме Стефана Шайдака, Чеслава Янчарського, Вацлава Іванюка, Яна Спєвака, Зигмунта-Яна Румеля, Юзефа Лободовського, Зузанни Гінчанки, Владислава Мільчарека, Стефана Бардчака, Зофії Вежбіцької та Василя Подмастровича. У творчості цих митців виразно проявилось волинське тло, тож можна стверджувати існування окремішнього «волинського тексту» в межах польської літератури Міжвоєнного двадцятиліття. Окрім цього, поетичне слово про Волинь вийшло з-під пера й інших тогочасних авторів, однак це було радше оказійно, тож варто розглядати ці поезії у принагідному контексті.

Деяких письменників досліджуваного періоду зараховуємо до виразно проявлених катастрофістів, зокрема маємо на увазі Вацлава Іванюка, Яна Спєвака та Юзефа Лободовського, однак і в решті літераторів, які творили на теренах волинського краю, більшою чи меншою мірою проявлялись катастрофічні візії, що дозволяє нам говорити про комплекс апокаліптичних/катастрофічних мотивів польськомовної літератури міжвоєнного періоду, яка була створена й безпосередньо стосувалася цього регіону.

У відповідь на дискусійну статтю Мар'яна Чухновського, надруковану в часописі «Камена» в № 6 (1934), Юзеф Чехович в одному з наступних номерів зазначав: *«Якщо і я, і ряд поетів, від імені яких я виступаю, наполягаємо на естетичних перевагах і критеріях поезії, то робимо це не тому, що недооцінюємо її суспільне значення, а тому, що не хочемо його переоцінювати, тому, що не можемо визнати елементи суспільного ряду чимось ієрархічно вищим за суть буття. Творчість, її психологія та її витвори органічно пов'язані із чимось найвищим у людині, найвищим у націях та народах, найвищим на нашій планеті, а може і ще десь-інде, на метафізичному рівні. Усвідомлюючи собі те, що не бачимо жодної потреби пов'язувати мистецтво з явищами, які тривають тиждень чи рік... Єдина суспільна цінність мистецтва полягає у тому, що шляхом естетичного пізнання воно наближає як автора, так і читача до того метафізичного вузла світу і таким чином поглиблює нас і робить вищими, кращими»* [5, с. 147].

Найкоротші та трагічні життєві роки випали на долю двох важливих митців – Зигмунта-Яна Румеля та Зузанни Гінчанки, які загинули від рук ворогів під час Другої світової війни, тож у їхніх віршах передчуття неолі прописано дуже виразно, хоча загалом це не було основним мотивом їхньої творчості.

У процесі еволюції авторського стилю З. Гінчанка все більше відходила від мистецького експерименту скамандритів, з якими свого часу приязнилася у Варшаві, і схилилася до апокаліптичного сприйняття як проблем індивідуума, так і збірних категорій – народу, суспільства, людства.

Так, передчуваючи катастрофу у власному житті внаслідок доносу сусідки і фіксуючи один за одним знаки свого відходу зі світу в роки Другої світової війни, у вірші “*Non omnis moriar – moje dumne włości*”, який належить до пізнього періоду творчості, вона писала:

Niech przyjaciele moje siądą przy pucharze
I zapiją mój pogrzeb... [6, с. 447].

З огляду на своє єврейське походження, вона також зобразила в апокаліптичному світлі долю всього народу перед обличчям обох воєн та у міжвоєнні часи. На нашу думку, найпромовистішим образом у процесі інтерпретації цього мотиву була постать маленького єврейського хлопчика-торговця на морозних вулицях міста у вірші “Ballada o Żydziaku” (таким містом могло бути не лише волинське поселення, а й будь-який інший населений пункт тодішньої Речі Посполитої). Зокрема, простежуємо типові риси антисемітизму, які пізніше, в роки війни, спричинили справжній голокост:

Omijali rudego Żydziaka, wyśmiewali rudego Żydziaka,
A on kiwał małpki na sprzężynkach i uśmiechał się wciąż –
i nie płakał [2, с. 95].

Вважаємо, що катастрофічні риси З. Гінчанки потрібно розглядати під кутом її національної приналежності, оскільки ця тема була болючою суспільною проблемою Міжвоєнного двадцятиліття.

У Зигмунта-Яна Румеля, польського військового з Волині та активного діяча Союзу сільської молоді, більше катастрофізму прочитуємо в життєвому шляху, аніж у самих віршах, які сповнені оптимізму, любові до рідного краю і рішучості стати на його захист. Поет загинув у роки Другої світової війни, будучи активним членом польського підпілля. У віршах Румеля повсюдно увиразнене передчуття загибелі в процесі відданої боротьби, тому його катастрофізм звужений до особистісного виміру і долі поета в епоху трагедій. Зокрема, промовистими є рядки із вірша “Na śmierć poety”:

A kiedy go z wami nie będzie –
Usypcie mu kurhan stepowy –
Aby słyszał, jak burzan pieśń gędzie
I wiatr stepem przewala się płowy...
By mu miesiąc wstający z limanów
Oczy prosił kitajką czerwoną...

I kłaskanie by słyszał bocianów,
 Gdy piórami lotnymi wiatr chłona...
 Niech tam orły dziobami pieśń skrasza,
 A teorban piosenką zakwili...
 Wo o wolę on waszą i naszą
 Śpiewał – zanim odpoczął w mogile... [3, с. 114].

Хоча все свідоме життя З.-Я. Румеля проходило в межах волинських земель і саме їх краєвидам і розміреному сільському ритмові життя він присвячував свої твори, образ українського степу згаданий у наведеному нами фрагменті не випадково. Трагізм нових життєвих реалій асоціювався автором з історичними мотивами – трагічною долею козацтва, а кургани нагадували про героїчне минуле всієї України. Саме тому у вірші наголошено, що потрібно відстоювати свою малу батьківщину, а передусім свободу “вашу і нашу”, себто українську та польську, якій присвятив своє життя і сам автор.

Прерогативою образної системи творів З.-Я. Румеля став волинський пейзаж, що можемо ствердити і у випадку з феноменом катастрофізму Вацлава Іванюка, про вірші якого дослідник Ян Вольський писав: *«Простором поетичних пережиттів у них є природа. Вона має найважливіше значення, бо позначена впорядкованістю, але теж свідомо минуцості і брутального боку існування. Вона фантастична, нереальна і таємнича, еманує силою і первісними інстинктами. Тому поет посилається на праслов'янські та язичницькі мотиви»* [14, с. 256].

Відтак *«Вірші В. Іванюка з періоду його діяльності в групі «Волинь» мають забарвлення балад, магічного і ритуального символізму»* [3, с. 68]. Підтверджують це образи нічного пугача, який в народі асоціювався з бідною, смертю та мороком (*“A twarz puchacza jak twarz tam / Z nosce wynurza wóz ognisty”* [7, с. 119]), стогін ночі і чорна хвиля води (*“noc jęcząca / Od kawek, od snów, nietopierzy. / Krzyk przebiega echem po łące. / Czarna fala na stawach leży”* [7, с. 119]), крейда смерті (*“kreda śmierci twarz mi bieli”* [7, с. 127]) тощо. Його програмним твором як катастрофіста стала поема «Апокаліптич-

ний день» (“Dzień apokaliptyczny”), також нерозривно пов’язана з долею волинського краю як малої батьківщини. Однак це не єдиний катастрофічний мотив письменника. Йому, як втікачу з рідних теренів, до кінця життя були відомі почуття емігранта, а тому у пізнішій ліриці мотив втрати малої батьківщини, родини проступав дедалі чіткіше.

У вірші «Епілог» (“Epilog”) поет, між іншим, так описував вимріяне повернення додому, яке так ніколи й не відбулося:

Tutaj siedziała Matka. Stołu nie ma,
a zamiast ławy pręga na podłodze.
jakby ją wlekli za jej siwe włosy,
a potem wchłonął piec. Popiół i noc!
Po drugiej stronie, w wypłwiałym drzewie,
zwrócony twarzą, czytający z oczu,
w krześle pogiętym bólami starości
siedział, trzymając Biblię w dłoni – Ojciec.
Krzesło odeszło spopielone łącno,
Próbie płomieni poddano treść słowa... [2, c. 51].

Таку долю поет прорікав і собі, і всім своїм співвітчизникам, коли у вірші «Надвечір’я» (“Zmierzch dnia”) писав:

żyję jak kalendarz
odejdę jak kalendarz
wyrzucony na śmietnik
po skończonym roku [2, c. 50].

Подібні мотиви простежуємо і в поезії «Ковчег» (“Arka”):

Ziemia rozstąpi się pode mną
zejdę w nią klinem swego ciała
plecionką mięśni
gliwicami kości [2, c. 54].

Відмова від піднесеного стилю аж до найбільш натуралістичних сцен людського буття і їх бруталних елементів мало слугувати поглибленню катастрофічних перспектив як у найближчому, так і далекому майбутньому. Прочитуємо поміж цих рядків трагізм долі всього міжвоєнного покоління, яке в обрамленні воєнних подій пережило втрати, вигнання, розчарування, ідейні кризи, екзистенційні розчарування тощо. Усі ці чинники зародилися ще за часів Першої світової війни, розвинулися у міжвоєнний період і загострилися з початком нового воєнного лихоліття.

Не у всіх представників волинського письменства періоду Міжвоєнного двадцятиліття зустрічаємо чітко прописані катастрофічні мотиви. Так, у віршах Стефана Бардчака основна роль відведена локальному пейзажу і патріотиці, натомість катастрофічних елементів у ній не простежуємо, зараховуючи цього автора до поетів-автентистів. Мала батьківщина для нього – джерело захоплення і натхнення. Письменник пропав безвісти в роки Другої світової війни, тож ми не знаємо, як би далі розвивався його талант за інших обставин.

Подібний спосіб образотворення характерний для віршів Зофії Вежбіцької, у якої любов до волинського краю винесена на перший план, а тому головне місце відведене місцевому краєвиду. Автентичність зображення довколишнього світу простежуємо в її поезіях «Я хотіла писати вірш» (“Chciałam pisać wiersz”), «Фрагмент» (“Fragment”), «Шумом опало листя» (“Szumem liście opadły”) тощо. Туга за малою батьківщиною як “втраченим раєм” певною мірою наближає поетесу до катастрофістів.

Ще одним виразником автентизму на Волині був Стефан Шайдак, який проживав на цій території у міжвоєнні роки (видавнича діяльність у Луцьку, вчителювання у містечку Ківерці) і хоча далі він мав довге, щасливе життя в Польщі і нові етапи творчості, йому ніколи не судилося більше ступити на волинську землю, де минула молодість і було створено чимало творів. Із цього приводу ми схильні вважати, що вірш С. Шайдака «Волинський ліс» (“Wołyński las”) є яскравим свідченням катастрофічних візій поета щодо всьо-

го волинського краю. Примітно, що його створено в 1935 році, коли ще не було мови про жодне прощання з локальним світом, у якому поет проживав. Утім С. Шайдак зобразив у ньому назавжди втрачений край якби з перспективи, з майбутнього, тож за кожною строфою в цій поезії проглядається візійність, пророцтво і апокаліптична панорама, звужена до поняття малої вітчизни.

С. Шайдак наголошував на цінності світу пограниччя, давню історію і неповторність якого він передусім відкрив для себе і прагнув поділитися цим відкриттям з іншими. Крім цього, зворушливою є прив'язаність і любов поета до волинських теренів. Автор згадуваного вже “Волинського лісу” певним чином втаємничував читача в історію цієї любові, коли писав:

Gdy mnie nie było,
i was nie było,
rósł wołyński las.
(...)
Czas rozłupał
gęsty las
gęstą treść [7, с. 173].

Роздуми над історією спонукали автора до висновку, що в її глибинах приховано чимало трагедій, тому в останній період творчості він знову повернувся до візій «звершеного апокаліпсису» минулого – катастрофи людства, яка вже відбулася. В однойменному творі «Минуле» (“Przeszłość”) він згустив фарби своїх художніх образів виключно до темних кольорів:

Czas wojen krzyżowych,
stosów czarownic
i powstań krnąbrnych chłopów.
Świat deskami zabity,
rumowisko stuleci,
krwawych podbojów... [7, с. 184].

Попри ці фрагментарні песимістичні візії, у віршах С. Шайдака, як і в С. Бардчака («Сарни – польська сторона» / “Sarny – strona poleska”, «До Волині» / “Do Wołynia”, «До Горині» / “Do Horynia”) чи Чеслава Янчарського («День у селі» / “Dzień na wsi”, «Волинське село» / “Wieś Wołyńska”, «Спогади з дитинства» / “Wspomnienia dzieciństwa”, «По обидва боки волинської дороги» / “Po obu stronach wołyńskiej drogi”), домінували риси автентизму, із радісним, оптимістичним сприйняттям краси природи, села, локального населення. Як бачимо, літературні течії апокаліптичного й автентичного змісту не завжди між собою перетиналися, а подекуди навіть протиставлялися одна одній.

Подібне поєднання творчих ідей простежуємо у віршах Яна Спевака, який основував свою поезію на народній творчості та її системі образотворення. Л. Шайдак із цього приводу так оцінював рівень його катастрофічних мотивів: «У ліриці Спевака першоеlement візійної фантастики і катастрофічного неспокою поєднаний із міфологізацією почуттів і спогадів (наприклад, поетична транспозиція краєвиду України)» [7, с. 343].

Апокаліптичного характеру у Я. Спевака набувають вірші, присвячені першій світовій війні, і ця проблематика проходить лейтмотивом через увесь період його міжвоєнної творчості. Такою, наприклад, є «Воєнна соната» (“Sonata wojenna”) із циклу «Степові вірші» (“Wiersze stepowe”, 1933–1938 pp.).

Kipi ogień w głazach, w piasku słońce głębiej
 budzi ślepy księżyc – pawiooki pająk.
 I marmury sfruną nagle jak czarne gołębie.
 I uderzy bateria skrzypiec nagle umierają.
 Nie,
 Nie!
 Białe dłonie płaczą: – Ziemia, ziemia ratuj,
 Wiatr zdmuchnąwszy ogień ochłodzi drogę krwawą.
 (...)

– Sława ludziom bez twarzy i cieniom bez ciał sława [7, с. 349].

Поет сповнений передчуття, що воєнна трагедія не минула безслідно і її відголоси знову чуються у новій історичній добі. Тони його віршів насичені пастельними і похмурими відтінками, що досконало передає внутрішній стан не лише ліричного героя, але й самого автора. Він спілкується із померлими, повсюдно зауважує духів і нещодавні плями крові на землі, оплакує загиблих, жахається подібних майбутніх подій. У цьому контексті його катастрофічні мотиви трансформують універсальний, космічний вимір суспільної трагедії до конкретної території – у цьому випадку волинського краю, надають їй особистісного характеру. Таке перенесення візії з широкого поля зображення у вибраній геополітичний простір більшою чи меншою мірою проявляється у всіх без винятку авторів волинської поезії Міжвоєнного двадцятиліття. Внутрішньої напруги надають таким творам образи загиблих батьків, втрачених друзів, знищених краєвидів.

Найвідомішим представником катастрофізму серед волинських поетів міжвоєнної доби був Юзеф Лободовський. Формування його світогляду відбувалося під впливом численних зовнішніх обставин, які сприяли радикальній життєвій і творчій позиції. Її чітко окреслила Ірена Шиповська, коли писала: *«У ті роки, коли Лободовський закінчував гімназію (на межі 1920–1930 рр.), молодь піддавалася значним радикальним впливам. Це був період великої економічної кризи в усій Європі, особливо болісний і важкий у Польщі, яка ще не встигнула окріпнути і збудувати міцні основи незалежного життя. Село і далі дуже бідувало, у містах важко було знайти роботу. В усій Європі відчувалася криза демократично-парламентарної системи, яку обрали для себе й поляки, створюючи свою державність після першої світової війни. Це виявлялося в популярності фашистської ідеології та комуністичного експерименту, особливо серед молоді, яка була найдовірливішою й нетерплячою. Перші незначні прояви неспокою і бунту серед молоді засигналізував Стефан Жеромський у своєму останньому романі. Бунтівні вірші Лободовського називали “поезією Цезарія Барики”»* [13, с. 85].

З огляду на цю характеристику можемо зробити висновок, що світоглядний і творчий світ Ю. Лободовського відрізнявся від візій інших поетів-катастрофістів, однак звернення до теми волинської природи поєднувало його образи з художньою манерою інших репрезентантів «волинського тексту». Традиційно апокаліптичного настрою цим віршам надавало змалювання ночі, мороку, могил, тіней предків, темного плеса води, крику сови, польоту кажана тощо. Перераховані образи засвідчують заглибленість катастрофістів у символіці «чорного романтизму», яка дозволяла зарахувати твори представників «другого Авангарду» чи «вільнюського Авангарду» до неоромантичної лірики.

Варто погодитися з думкою Януша Кришака щодо особливого, неповторного звукового малюнку катастрофічних поезій, що виразно простежуємо у творчості Ю. Лободовського [10, с.165].

Так, у його вірші «На пам'ять про друга» (“Pamięci przyjaciela”) запропоновано таку фонову композицію:

Ponad nami czerwona łuna
Wróży idącą grozę,
chrapiących koni tętenty
osypują z urwisk żwir, –
ponad nami czarne niebo w piorunach –
i gromadą przez losy przekłętą
głuchoniemym Ternopil wężozem
odchodzimy w pustkę i kir.
Swoją młodość tragiczną i męską
za pas zatknąwszy jak nagan,
wiemy jedno:
na naszych klęskach
znajdzie zgubę miażdżący nas świat –
i całunem na trumny przedwczesne kładzie się nasza odwaga,
na przypadłe rzuconych lat [2, с. 120–121].

У ліриці Ю. Лободовського волинський пейзаж виконує роль і пророцтва, і знаку пам'яті про праслов'янське коріння, завдяки яко-

му існує зв'язок поколінь. Тому можемо стверджувати факт занурення катастрофізму волинської поезії в народну традицію. Доречним тут буде визначення «рятівного катастрофізму», як влучно окреслив його Януш Кришак в однойменній монографії [10]. Ці візії містили не тільки апокаліптичні пророцтва про кінець старого світу, а й заклики до опору тим небезпекам, яким можна було запобігти. У цьому контексті волинські катастрофісти більше тяжіли до песимістичного сприйняття світу в межах катастрофічної лірики, однак висвітлювали цю проблематику неоднозначно, що підтверджує потребу подальшого заглиблення в творчий доробок кожного із цих авторів.

На основі проаналізованої волинської поезії Міжвоєнного двадцятиліття доходимо до висновку, що катастрофізм був потужною літературною течією, яка формувала світобачення багатьох майстрів слова, внаслідок таких зовнішніх обставин, як поширення ідеї комунізму, фашистські настрої в Європі, обрамлення періоду двома війнами, одна з яких вже відбулася, а іншу легко було передбачити, світова економічна криза, непрості роки відновлення польської державності й незалежності тощо. За цих суспільно-політичних обставин формувалося кілька напрямів розвитку катастрофізму: універсальний катастрофізм із метафізичним зображенням дійсності, оснований на «усвідомленні біологічного трагізму екзистенції» [10, с. 142]; політичний, оснований на швидких змінах у політичних процесах Польщі, Європи і всього світу; економічний – із протестом проти поширення урбаністики, страхом втрати традиційного села, а з ним і народних зразків культури; локальний – обмежений геопоетичним простором (в опрацьованому матеріалі він звужувався до поняття «волинського тексту» і мотиву втрати малої батьківщини).

Катастрофічні візії волинських поетів міжвоєнної доби переносили космічні перспективи на ґрунт рідного краю, а суспільну проблематику вводили в коло особистісних пошуків, однак цей процес мав і зворотну сторону – катастрофізм надавав окремій людині збірного образу, долучаючи її до ширшої спільноти локального чи універсального характеру (нації – народу – держави

– людства). Солідарність, співпереживання, спільність у трагедії – це найважливіші риси, якими керувалися поети-катастрофісти. Образ Волині відіграв у цих візіях ключову роль, тому в перспективі йому варто присвятити окремі, більш детальні дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Оляндер Л. Волинський текст в українській та польській літературах (XIX–XX). Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2008. 236 с.
2. *Antologia Poezji Grupy Poetyckiej "Wołyń"*. Cz. 1 / red. L.-W Szajdak. Poznań : ProDruk, 2018. 172 s.
3. *Antologia Poezji Grupy Poetyckiej "Wołyń"*. Cz. 2 / red. L.-W Szajdak ; przekł. O. Stadnyk. Poznań : ProDruk, 2019. 249 s.
4. Balcerzan E. *Poezja polska w latach 1918–1939*. Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1996. 224 s.
5. Czechowicz J. *Uspołecznione absurdu. Kamena*. 1934. Nr 8. S. 147.
6. Ginczanka Z. *Poezje zebrane (1931–1944)*. Warszawa : Marginesy, 2019. 464 s.
7. *Grupa poetycka «Wołyń» – geneza, przedstawiciele, wiersze* / red. T. Skoczek. Warszawa : Wydawnictwo Muzeum Niepodległości, 2023. 543 s.
8. Jastrzębski Z. *Literatura pokolenia wojennego wobec Dwudziestolecia*. Warszawa, 1969. S. 112–121.
9. Jaworski S. *Dalsze dzieje Awangardy. Rocznik Komisji Historyczno-literackiej*. 1975. XIII. s. 151.
10. Kryszak J. *Katastrofizm ocalający. Z problematyki poezji tzw. "drugiej Awangardy": eseje i szkice*. Bydgoszcz : Pomorze, 1985. 214 [16] s.
11. Kwiatkowski J. *Dwudziestolecie międzywojenne*. Warszawa : PWN, 2003. 597 s.
12. Nasiłowska A. *Mała historia literatury polskiej: Trzydziestolecie 1914–1944*. Warszawa: PWN, 2007. 216 s.
13. *Scriptores. Czechowicz. W poszukiwaniu ukrytego miasta. Przedwojenny Lublin*. 2006. Nr 30. S. 85.
14. Wolski J. *Gwałtowny rytm zmieniających się obrazów: krajobrazy wołyńskie w poezji Wacława Iwaniuka. Zбірник праць ТО НТШ*. 2007. Т. 3 : Українсько-польські відносини: вчора і сьогодні. С. 254–263.
15. Wyka K. *Wspomnienie o katastrofie. Rzecz wyobraźni*. Warszawa : PIW, 1959. 483 [1] s.

REFERENCES

1. Oliander L. Volyn Text in Ukrainian and Polish Literature (XIX-XX) [Volyns'kyj tekst v ukrajins'kij ta pol's'kij literaturah (XIX-XX)]. Lutsk : Lesya Ukrainka Volyn National University, 2008. 236 p.
2. *Antologia Poezji Grupy Poetyckiej "Wołyń"*. Cz. 1 / red. L.-W Szajdak. Poznań : ProDruk, 2018. 172 s.
3. *Antologia Poezji Grupy Poetyckiej "Wołyń"*. Cz. 2 / red. L.-W Szajdak ; przekł. O. Stadnyk. Poznań : ProDruk, 2019. 249 s.
4. Balcerzan E. Poezja polska w latach 1918–1939. Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1996. 224 s.
5. Czechowicz J. Uspołecznione absurdy. *Kamena*. 1934. Nr 8. S. 147.
6. Ginczanka Z. Poezje zebrane (1931–1944). Warszawa : Marginesy, 2019. 464 s.
7. *Grupa poetycka «Wołyń» – geneza, przedstawiciele, wiersze* / red. T. Skoczek. Warszawa : Wydawnictwo Muzeum Niepodległości, 2023. 543 s.
8. Jastrzębski Z. Literatura pokolenia wojennego wobec Dwudziestolecia. Warszawa, 1969. S. 112–121.
9. Jaworski S. Dalsze dzieje Awangardy. *Rocznik Komisji Historyczno-literackiej*. 1975. XIII. s. 151.
10. Kryszak J. Katastrofizm ocalający. Z problematyki poezji tzw. "drugiej Awangardy": eseje i szkice. Bydgoszcz : Pomorze, 1985. 214 [16] s.
11. Kwiatkowski J. Dwudziestolecie międzywojenne. Warszawa : PWN, 2003. 597 s.
12. Nasiłowska A. Mała historia literatury polskiej: Trzydziestolecie 1914–1944. Warszawa: PWN, 2007. 216 s.
13. *Scriptores. Czechowicz. W poszukiwaniu ukrytego miasta. Przedwojenny Lublin*. 2006. Nr 30. S. 85.
14. Wolski J. Gwałtowny rytm zmieniających się obrazów: krajobrazy wołyńskie w poezji Wacława Iwaniuka. *Збірник праць ТО НТШ*. 2007. Т. 3 : Українсько-польські відносини: вчора і сьогодні. С. 254–263.
15. Wyka K. Wspomnienie o katastrofie. Rzecz wyobraźni. Warszawa : PIW, 1959. 483 [1] s.